

ЦИВИЛНА ЗАШТИТА

Save the Children
Norway

„СВАКИ ПОЈЕДИНАЦ ЈЕ БИТАН АЛИ ДЈЕЦА СУ ИЗНАД СВЕГА“

СМЈЕРНИЦЕ ЗА ЗАШТИТУ ОД ПОЖАРА У ШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА

САРАЈЕВО, јули 2011. године

Садржај:

1. Дио 1: Увод.....	3
2. Дио 2: Прописи из области заштите од пожара и обавезе одговорних лица у школским установама.....	5
3. Дио 3: Дефиниција пожара	6
4. Дио 4: Узроци за настанак пожара у школским установама и мјере заштите од пожара које се предузимају	7
4.1. Човјек као узрочник пожара	7
4.2. Угријана тијела, отворени пламен, ужарена тијела и искре	7
4.3. Електрична енергија	8
4.4. Статички електрицитет	8
4.5. Самозагријавање	9
4.6. Хемијске реакције	10
4.7. Експлозије	10
5. Дио 5: Просторије-мјеста гдје су најчешћи настанци пожара у школским објектима	11
5.1. Котловнице за централно гријање	11
5.2. Кухиње и чајне кухиње	12
5.3. Лабораторије.....	12
5.4. Радионице и кабинети за техничке обуке	12
5.5. Подруми и тавани	13
6. Дио 6: Посебне мјере заштите од пожара које се проводе у школама	13
7. Дио 7: Поступци у случају настанка пожара	15
7.1. Општа обавеза гашења пожара.....	15
7.2. Обавјештенје о насталом пожару.....	15
7.3. Евакуација	16
8. Дио 8: План за евакуацију	17
9. Дио 9: Опрема за гашење почетних пожара	17
9.1. Ватрогасни апарати за гашење почетних пожара	17
9.2. Хидрантске инсталације	18

9.3. Остала опрема и приручна средства за гашење почетних пожара	19
10. Дио 10: Обука.....	19
10.1. Запосленици.....	19
10.2. Ученици.....	20
10.3 Ватрогасне вјежбе.....	21
10.4. Смјернице за ватрогасне вјежбе	21
11. Дио 11: Евиденција из обалсти против-пожарне заштите .	21
12. Дио 12: Закључак	22

1. Дио 1: Увод

Готово све државе у свијету развијају неки облик заштите и спасавања људи и материјалних добара од природних или других несрећа. Заштита од пожара је свакако једна од најважнијих мјера у свакој држави - средини, па и у школи или било којој другој установи.

Да бисмо били у могућности да се заштитимо од било које опасности, потребно је да до детаља упознамо ту опасност и услове њеног настајања. Због овога и заштити од пожара морамо прићи на исти начин.

Да би успјешно штитили нашу дјецу прво што морамо спознати је шта је то у ствари пожар и који су најчешћи узрочници који могу проузроковати пожар у објектима школских установа, које мјере заштите од пожара морамо предузимати да спријечимо настанак пожара и поступке у случају његовог настанка.

Треба знати да већину пожара узрокује човјек, и то: непажњом, немаром, дјечјом игром, намјерним паљењем (користољубље, пироманија, прикривање крађе), али и незнањем, односно нестручним руковањем уређајима, апаратима и другим средствима која се користе у школама.

Исто тако, треба знати да сваки појединац може спријечити пожар на било којем мјесту на којем се затекне, усвајањем високих стандарда о заштити од пожара, као и познавањем основних правила о спречавању настанка пожара (превентивним мјерама), гашењу пожара у почетној фази и спасавању људи и материјалних добара, а прије свега дјеце.

Прије свега, морамо знати да су школе објекти у којима борави велики број „људи“ млађег узраста гдје паника може бити посебно изражена и да је због тога, смањена могућност свјесног понашања у случају настанка пожара, па је веома важно да поступци евакуације и спасавања морају бити унапријед детаљно испланирани и увјежбани.

Имајући у виду опасности и посљедице које може изазвати пожар, намеће се озбиљна задаћа да дјецу поред обавезе у образовању и оспособљавању за будући живот, док се налазе у школским објектима, морамо благовремено заштитити од евентуалног пожара, који је нажалост честа појава.

Приликом избијања пожара, приоритет мора бити спасавање људи, односно дјеце, а тек онда спасавање имовине. Прва и најбитнија дужност менаџмента школе или било којег члана школског особља је, наравно, да се побрине за дјецу или лица за која је одговоран (**нарочито дјеца са посебним потребама**), што подразумијева организовану евакуацију из зграде. Не треба

подузимати никакве активности на гашењу пожара док се не обезбиједи сигурност наведених лица, а и након тога, то треба учинити без излагања било које особе ризику по живот и здравље.

Пожар се не сматра угашеним док особа задужена за послове заштите од пожара не добије потврду од руководиоца акције гашења пожара да је исти угашен, или сама утврди да је исти угашен, уколико су пожар гасили упосленици школе.

Најодговорнија особа за заштиту од пожара у школи је директор школе и треба га обавијестити о свим инцидентним ситуацијама, па и о настанку пожара, без обзира на размјере, односно величину тог пожара. Директор је и лице које рукује планом заштите од пожара школе, ако за то није задужено друго лице у складу са општим актом школе, и има законску одговорност за провођење свих прописаних мјера у области заштите од пожара. Према томе у плану заштите од пожара предвиђене су и процедуре обавјештавања најодговорнијих лица за заштиту од пожара, као и утврђени знци за узбуњивање свих лица која се у моменту настанка пожара налазе у школи. Та одговорност није формалне природе јер произлази из закона којима су поред осталог, утврђене и казнене мјере за свако непридржавање прописаних мјера у области заштите од пожара. Поред одговорности директора, законима о заштити од пожара ентитета и Брчко Дистрикта БиХ, утврђени су услови за одговорно лице и мјере које је дужно проводити по питању заштите од пожара у својој институцији

Ове Смјернице су необавезујући документ и први су корак у развијању свијести о спрјечавању настанка пожара у школама и дјеловања у његовом настанку, па је веома важно да се у свакој школи запослени упознају са њима.¹

Смјернице су првенствено намијењене управи и свим запосленим у основним школама, али се могу користити и у установама предшколског образовања и у средњим школама.

Смјерницама су презентирана сазнања о пожару као опасности која је веома честа појава у савременом друштву, о узрочницима пожара и мјерама које је неопходно проводити како би се смањио број насталих пожара. Међутим, поред свега предузетог пожар остаје очекивани догађај који се мора што прије елиминисати и спријечити његове штетне последице на људе и околину.

¹ Смјернице су израдили представници Министарства безбједности Босне и Херцеговине, ентитетских управа цивилне заштите, Одјела за јавну сигурност Брчко Дистрикта и ватрогасних структура уз подршку организације „Саве тхе Цхилдрен“. Смјернице је одобрио Министар безбједности БиХ, а Министарство цивилних послова је дало препоруку да се исте дистрибуирају у средње и основне школе, као и предшколске установе.

Примјеном ових сазнања број пожара ће се свакако умањити, а правилним поступцима након насталог пожара исти ће бити лакше елиминисан, животи сачувани а посљедице проузроковане пожаром смањене.

2. Дио 2: Прописи из области заштите од пожара и обавезе одговорних лица у школским установама

Заштита од пожара је сложена комплексна област која је на просторима Босне и Херцеговине област од посебног интереса. Због свог статуса ова област је дефинисана законима и другим прописима (правилници, упуте, одлуке, планови и сл), а то су:

1. Оквирни закон о заштити и спашавању људи и материјалних добара од природних или других несрећа у БиХ („Службени гласник БиХ“, број:50/08)
2. Закон о заштити и спашавању људи и материјалних добара од природних и других несрећа („Службене новине ФБиХ“, број:39/03,22/06 и 43/10)
3. Закон о цивилној заштити („Службени гласник РС“, број:26/02,39/03 и 29/10)
4. Закон о заштити од пожара и ватрогаству Федерације БиХ („Службене новине Федерације БиХ“, број 64/09)
5. Закон о заштити од пожара Републике Српске – пречишћени текст („Службени гласник РС“, број 6/09),
6. Закон о заштити од пожара Брчко Дистрикта БиХ („Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ“, број 9/06, 19/07, 12/11),
7. Закони о превозу експлозивних материја и запаљивих течности и гасова, уредбе, правилници о заштити од пожара, методологије за израду процјена угрожености, општински планови заштите од пожара, општинска одлука о мјерама заштите од пожара, план евакуације..).

Посебно важан документ у области заштите од пожара у школама је Правилник о заштити од пожара. Све школске установе које по основу општинског-градског плана заштите од пожара, или ако Одлуком о категоризацији предузећа, односно привредних субјеката и осталих правних лица нису разврстане у ИИ (другу) категорију угрожености од пожара и немају властити план заштите од пожара, обавезне су донијети Правилник о заштити од пожара. Правилник доноси директор школе и њиме се уређује:

- Идентификација опасности које могу бити узрок настанку пожара у школским објектима;
- Превентивне мјере заштите од пожара које ће се проводити у школским објектима;
- Начин вршења унутрашње контроле провођења мјера заштите од пожара у школским објектима;
- Права и обавезе запосленика школе у провођењу и унапређењу заштите од пожара;
- Права и обавезе директора школе у провођењу заштите од пожара у школи;
- Права, обавезе и одговорности лица одговорног за заштиту од пожара у школама;
- Образовање-обука запосленика у школама из области заштите од пожара;
- Врста и количина опреме и средстава за гашење пожара и распоред опреме и средстава у школским објектима;
- Дужност и понашање радника и њихови поступци у случају избијања пожара у школским објектима и;
- Одговорност запосленика за повреде радне обавезе у школама из области заштите од пожара.

Сви запосленици школе морају бити упознати са правилником о заштити од пожара и његовим евентуалним измјенама и допунама.

3. Дио 3: Дефиниција пожара

Пожар је свако неконтролисано горење (сагоријевање) било које гориве материје које својим процесом угрожава људе и материјална добра.

4. Дио 4: Узроци за настанак пожара у школским установама и мјере заштите од пожара које се предузимају

4.1. Човјек као узрочник пожара

Статистичким дугогодишњим праћењем насталих пожара и анализом откривања узрочника пожара дошло се до закључка да је човјек најчешћи узрочник свих насталих пожара. Статистички изражено од укупног броја пожара 85-90% је изазвао човјек.

Начини на које човјек најчешће изазива пожаре су: **нехат и непажња, дјечија игра, пожар из користољубља** (прикривање разних крађа, штета, и сл.), **пироманија** (болест лица која подмећу пожаре).

Када посматрамо човјека као узрочника пожара намеће се логично питање које су то потребне мјере заштите од пожара да би се овај узрочник елиминисао или бар свео на минимум, а то су:

- Адекватна и стална обука из области заштите од пожара;
- Планско образовање лица запослених у области заштите од пожара;
- Едукативно дјеловање и указивање на опасности од избијања пожара, поступке и посљедице, са посебним освртом на дјецу;
- Едукативно дјеловање помоћу натписа и табли упозорења;
- Репресивно дјеловање.

4.2. Угријана тијела, отворени пламен, ужарена тијела и искре

Сваки отворени пламен, ужарена тијела су стални извори опасности из разлога што њихова топлота у контакту са запаљивом материјом може довести до запаљења исте. Топлота угријаног тијела, пламена или ужареног тијела може се преносити на гориву материју радијацијом (исијавањем, зрачењем), кондукцијом (вођењем) и конвекцијом (спровођењем).

Мјере заштите су:

- Запаљиве материје или набројане материје као узрочнике потребно је раздвојити. Примјера ради, од било којег угријаног тијела, пламена и ужареног тијела (пећ, гријалица, угријани машински дио који се заварује или сијече, ужарених отпадака приликом сијечења и заваривања, лијевања и отвореног пламена и слично) потребно је уклонити запаљиви материјал или раздвојити како се исти не би могао

запалити. Када су у питању искре оне ће теже запалити неке врсте запаљивих чврстих материја и теже запаљиве течности, али ће бити довољне да запале било коју смјесу запаљивог гаса са ваздухом и многе паре лакозапаљивих течности. На мјестима гдје се могу наћи присутни запаљиви гасови и паре лакозапаљивих течности потребно је обратити пажњу посебну пажњу.

- Потребно је обратити пажњу и на провођење топлоте јер загријани машински дијелови и инсталације могу бити узрочници пожара чак и у сусједним просторијама и спратовима ниже или више од мјеста гдје се они грију, сијеку или заварују.

4.3. Електрична енергија

Електрична енергија може бити узрочник пожара на више начина, а најпознатији начини су: прегријавање каблова, кратак спој, лоши спојеви (појава ел. лука) и претварање електричне енергије у топлотну енергију (електричне пећи, гријалице, решои и сл.). Мјере заштите од пожара су:

- Основна мјера заштите од пожара код електричне енергије као узрочника пожара јесте правилан прорачун и димензионисање каблова (водова) у односу на потребну снагу и број потребних трошила (уређаја);
- Адекватно слабљење струјног круга на жељеним мјестима постављањем одговарајућих осигурача;
- Механичка заштита каблова гдје може доћи до оштећења;
- Механичка заштита продора влаге и прашине у инсталације и уређаје;
- Правилно изведена заштита уземљењем или нуловањем;
- Периодични прегледи инсталација и спојева (посебно утикача и утичница, прекидача и сл.) и вођење евиднције о контролним прегледима;
- Правилно постављање и употреба разних трошила (пећи, гријалице, решои и остало);
- Правилан избор заштите у зонама угроженим од пожара.

4.4. Статички електрицитет

Статички електрицитет је неизбјежна појава са којом се суочавамо код најразличитијих технолошких поступака или превоза течности, прашине, клизањем ремења и каишева преко ремења и каишника и слично. Статички електрицитет у ствари настаје оствареним трењем између двије материје

различите проводљивости. Изједначавањем потенцијала између различито створеног (нагомиланог) електрицитет-пражњење електростатичког наелектрисања у зонама опасности гдје су присутни запаљиви гасови, паре запаљивих течности или прашине органског поријекла може изазвати паљење и експлозију.

Скупљање статичког електрицитет се, због наведених опасности, спријечава различитим начинима и мјерама од којих су основни:

- Повезивање свих машинских дијелова у једну цјелину и њихово уземљење;
- Одржавање одређеног процента релативне влажности у просторији. Испитивања су показала да релативна влажност од 70% спречава опасност од појаве статичког електрицитет;
- Јонизација ваздуха путем елиминатора са извором јонизирајућег зрачења, индукционих и високонапонских јонизатора;
- Повећавањем проводљивости лоше проводљивих материјала;
- Постављањем подова за континуално одвођење статичког електрицитет (у штампаријама, лакирницама и сл.);
- Кориштењем обуће и одјеће која не производи ст.електрицитет;
- Изналажење конструктивних рјешења за: ограничавање брзине кретања (ременица и флуида у цјевоводима), ограничење притиска у млазницама, избор повољног облика конструкције (избјегавање шиљака), висок степен машинске обраде ради смањења трења.

4.5. Самозагријавање

Најчешће пожари настају довођењем (преношењем) топлотне енергије са неког спољашњег извора на запаљиву материју и њено загријавање до температуре паљења. Међутим, постоји цијели низ материја које под одређеним условима могу да се саме загрију и запале саме од себе и овај процес називамо самозагријавање. Најчешћи начини самозагријавања су: самозагријавање усљед спонтаног распада молекула због слабе молекулске везе (примјер ацетилена), самозагријавање усљед дејства катализатора (примјер угљендисулфид CS_2 у присуству жељеза, Fe се спонтано пали на собној температури, самозагријавање усљед оксидације ваздушним кисеоником (угљеви, масти и уља и поједини биљни материјали) и биолошко самозагријавање. Мјере заштите од пожара су:

- Правилан поступак складиштења и чувања (примјер ацетилена који се апсорбује у ацетону и чува у боцама које су испуњене инфузоријском земљом);
- Стално затворен систем складиштења и транспорта флуида кроз металне системе и цјевоводе;

- Чување масти и уља у затвореним посудама без присуства кисеоника
- Масне крпе и пуцвале у радионицама одлагати у затворене посуде због повећане површине распрострањеног уља или масти на крпи;
- Смањивањем температуре у радном простору;
- Уклањањем влаге (влага позитивно утиче на поступак самозагријавања), све житарице, угаљ (посебно млађе врсте угља које у свом саставу имају повећану концентрацију сумпора) и слично треба прије ускладиштавања осушити;
- Праћењем температуре самозагријаности; и
- Расхлађивањем самозагријане масе (угља, житарице, соје, сунцокрета и слично), али само начином пребацивања-мијешања, никако употребом воде.

4.6. Хемијске реакције

Поједине хемијске реакције се одвијају уз ослобађање великих количина топлотне енергије што изазива загријавање запаљивих материја у близини и појаве њиховог паљења. Најкарактеристичнији примјери су: калцијум карбид + вода, калцијум оксид (негашени креч) + вода, сумпорна киселина + вода, калијум перманганат + глицерин и натријумхидросулфид + вода. Мјере заштите од пожара су:

- Раздвајање осјетљивих материја (примјера ради приликом ускладиштавања калцијум карбида или калцијум карбоната треба водити рачуна да складиште буде изоловано од било којег начина контакта воде са ускладиштеном материјом) и
- Одстрањивање запаљиве материје из непосредне близине могуће хемијске реакције

4.7. Експлозије

Пожар могу изазвати експлозије изазване пиротехничким средствима и експлозивима, експлозије изазване паљењем пара запаљивих течности и запаљивим гасовима и експлозије изазване паљењем прашине. Мјере заштите од пожара су:

- Основне мјере заштите од пожара у случају употребе пиротехничких средстава и експлозива је да се унапријед припреми – обезбиједи локација употребе наведених средстава;
- Спријечити неконтролисано истицање пара и гасова из резервоара, боца, цјевовода и других система;
- Елиминисати све могуће изворе паљења;

- Правилно извести систем вентилације из угроженог простора;
- Обезбједити системе за одвођење прашина на мјестима гдје се појављује; и
- Свакодневно чишћење наталожене прашине.

4.8. Природне појаве

Разне природне појаве могу изазвати пожар, неке директно као што је атмосферско пражњење, а друге у принципу на индиректан начин рушењем и слично. Најчешћи узрочници ове врсте су: атмосферско пражњење (удар грома), сунчева енергија, земљотрес, поплаве, олујни вјетрови и слично. Мјере заштите од пожара су:

- Основна мјера заштите од пожара од атмосферског пражњења је правилно изведена громобранска инсталација и њена правовремена контрола у погледу исправности;
- Од сунчеве енергије најоптималнија заштита (на мјестима гдје је технички изводљиво) механичка заштита прекривањем, фарбањем у свијетле рефлектујуће боје и хлађење водом;
- Уклањање стаклених и других предмета који могу попут сочива преламањем и усмјеравањем свјетлости изазвати пожар;
- Обзиром на остале природне појаве основне мјере би биле градња објеката у складу са прописима, са одговарајућом чврстином градње и отпорношћу на земљотрес и олујне вјетрове, градња објеката ван поплавног подручја везано за поплаве;
- Чишћење и уклањање траве и корова у близини објеката; и
- Упознавање и обука грађана са опасностима и поступцима брзог реаговања у случају појаве природне несреће.

5. Дио 5: Просторије-мјеста гдје су најчешћи настанци пожара у школским објектима

5.1. Котловнице за централно гријање

У зависности од врсте горива који се користи за загријавање објекта одређени су и узрочници настанка пожара у овим просторијама. Навести ће мо најчешће узрочнике на које треба обратити пажњу:

- Човјек (због немара и нестручности);
- Електрична енергија (као медиј за гријање и остали недостатци наведени у дијелу: 4.3.);

- Статички електрицитет (случајеви претакања течног горива);
- Самозагријавање (случајеви кориштења угља); и
- Експлозије (запаљиви гасови-пропан-бутан, паре запаљивих течности и прашине угља и дрвета).

5.2. Кухиње и чајне кухиње

Како би се штете, усљед пожара, свеле на најмању могућу мјеру и избјегла могућност избијања пожара, од суштинског је значаја постојање високог стандарда превентивних мјера за спречавање настајања пожара у кухињама. Кухарско особље треба бити свјесно опасности од пожара, те обучено да подузме одговарајуће радње у случају избијања пожара. У том циљу особље кухиње треба проћи одговарајуће обучавање како би се обучило у примјени средстава за гашење почетних пожара, настанку горења, тварима које су запаљиве и на који начин их треба гасити и сл. Најчешћи узрочници су:

- Човјек (због немара и нестручности);
- Електрична енергија (као медиј за гријање и остали недостатци наведени у дијелу:3.3.);
- Самозагријавање (случајеви кориштења уља, посебно одлагање масних крпа); и
- Експлозије (запаљиви гасови-пропан-бутан).

5.3. Лабораторије

Због намјене просторија и средстава која се у истим користе чест је настанак пожара, а узрочници су :

- Човјек (због немара и нестручности);
- Електрична енергија (као медиј за гријање и остали недостатци наведени у дијелу:4.3.);
- Самозагријавање (случајеви кориштења уља и масти);
- Хемијске реакције; и
- Експлозије (запаљиви гасови-пропан-бутан, паре запаљивих течности).

5.4. Радионице и кабинети за техничке обуке

У радионицама и кабинетима за техничку обуку често се обављају разне обуке и користи разна опрема, машине и стројеви. И на овим мјестима често дође до појаве пожара, а најчешћи узрочници су:

- Човјек (због немара и нестручности);
- Електрична енергија (као медиј за гријање и остали недостатци наведени у дијелу:4.3.);
- Статички електрицитет (случајеви оствареног трења код појединих машина и стројева);
- Самозагријавање (случајеви кориштења уља и масти и одлагања масних крпа);
- Трење, притисак и удар (трење код ротирајућих склопова машина, притисак у разним уређајима);
- Експлозије (запаљиви гасови-пропан-бутан, паре запаљивих течности и прашине угља и дрвета); и
- Угријана тијела, отворени пламен, ужарена тијела и искре (резање метала, заваривање, сјечење бренирима и сл.).

5.5. Подруми и тавани

Подруми и тавани су мјеста у којима се у пракси одлажу предмети и опрема који више нису у употреби или су рјеђе у употреби. Због дугог стајања и слабијег одржавања долази до појаве нагомилавања прашина. Посебно изражена опасност је држање посуда са запаљивим течностима у подрумима и нагомилавање отпадних ствари у близини димњака на таванима. Сваки мањи извор паљења ће довести до настанка пожара. Најчешћи узрочници су:

- Човјек (због немара и нестручности);
- Електрична енергија (као медиј за гријање и остали недостатци наведени у дијелу:4.3.); и
- Експлозије (запаљиве прашине угља и дрвета).

6. Дио 6: Посебне мјере заштите од пожара које се спроводе у школама

Када се разматрају посебне мјере заштите од пожара које се стално морају проводити у школама полази се од предпоставке да су постојећи објекти изграђени у складу са техничком документацијом у којој су у току израде уграђене све потребне мјере заштите од пожара. Овдје се подразумијева да је са аспекта заштите од пожара одабрана одговарајућа макро и микро локација објекта, да су обезбијеђени одговарајући прилази и пролази, обезбијеђена потребна количина воде за гашење пожара, да су испоштована потребна растојања од сусједних објеката, да су испројектоване и изграђене адекватне комуникације у објектима (ходници, степеништа, излази) у односу на број људи који ће боравити у објектима и да су просторије посебне намјене и

инсталације изграђене у складу са прописима. Поред наведених мјера заштите од пожара које су предмет пројектовања и изградње неопходно је стално проводити слиједеће мјере:

- Упознавање корисника објекта (запосленици и ученици) са распоредом свих просторија у објекту, као и распоредом свих комуникација (улази, излази, ходници, степеништа, лифтови);
- Упознавање корисника објекта (запосленици и ученици) са могућим опасностима за настанак пожара у објекту кроз разне видове обуке и оспособљавања;
- Обилежавање противпожарних путева одговарајућим свјетлосним или другим знацима који ће се користити за случај евакуације;
- Упознавање корисника објекта (запосленици и ученици) са распоредом путева за евакуацију;
- Одржавање проходности комуникација у објекту на начин да; распоређене ствари (ормари и друга опрема) не одузимају потребну ширину за потребну проходност одређеног броја људи у случају евакуације;
- Тестирање противпожарних алармних система;
- Седмична испитивања помоћне расвјете у случају опасности. Запажања ће се уносити у оперативни дневник указујући на недостатке о којима ће директор школе бити одмах обавијештен;
- Обезбеђивање да се врата из учионица, кабинета, лабораторија, радионица и слично отварају у смијеру ван из просторије;
- Контрола исправности и одржавање ватрогасних апарата за гашење почетних пожара и вођење евиденције о контроли;
- Контрола исправности и комплетираности и мјерење притиска у хидрантској мрежи која припада објекту и вођење евиденције о контроли;
- Контрола приручних средстава за гашење почетних пожара (ћебад, пијесак, канте, лопате) односно да ли су иста набављена и распоређена;
- Контрола исправности електричних инсталација у објекту и вођење евиденције;
- Контрола исправности громобранских инсталација и вођење евиденције;
- Контрола исправности гасних инсталација у објекту и вођење евиденције;
- Контрола исправности уређаја и опреме за детекцију и дојаву пожара у објекту и вођење евиденције;
- Контрола исправности стабилних система за гашење и вођење евиденције;
- Контрола исправности паник расвјете;
- Обука свих запосленика из области заштите од пожара у складу са законом и вођење евиденције;
- Постављање одређених табли упозорења или усмјеравања;

- Одређивање посебног мјеста за пушење и постављање одговарајућих мокрих пепељара;
- Посебна обука и сертификација лица која раде у котловницама;
- Израда правилника о заштити од пожара и његова примјена;
- Израда плана за евакуацију и његово увјежбавање тако да сами ученици схвате поступке евакуације и смање панику у стварном случају евакуације;
- Одржавање слободним одређеног мјеста за окупљање у току евакуације;
- Чишћење таванског и подрумског простора;
- Чишћење отпада, корова и траве у непосредној близини објекта;
- Контрола кориштене опреме, уређаја и машина по завршетку наставе или вјежбе;
- Ученике мањег узраста, нарочито оне из млађих разреда основне школе држати у учионицама у приземљу; и
- Утврдити мјере за збрињавање **дјецe са посебним потребама**.

7. Дио 7: Поступци у случају настанка пожара

7.1. Општа обавеза гашења пожара

Сваки запосленик који је примијетио пожар дужан је да га угаси, ако је то у могућности, и да то уради на начин да не угрози живот другог или свој властити живот.

7.2. Обавијест о насталом пожару

Уколико запосленик који је примијетио пожар није у могућности угасити пожар на безбједан и сигуран начин по свој и живот других, обавезан је да на прикладан начин (покушавајући избјећи панику) гласом **ПОЖАР!** (са знаком у ком дијелу објекта је настао), упозори најближе о насталом догађају.

Запосленик који је примјетио пожар самостално (или лице које је одређено правилником заштите од пожара установе, или планом за евакуацију) одређеним сигналом, ручним јављачем пожара који је повезан са звучним сигналом, директно укључивањем уграђене сирене у објекту , укључивањем звона одређеног трајања или било којим другим одређеним начином врши узбуњивање и упознавање свих присутних у објекту установе гдје се пожар догодио.

По упознавању-алармирању присутних у објекту лице које је примјетило пожар телефонским позивом на број **123** или **121** обавјештава најближу ватрогасну јединицу или оперативни центар цивилне заштите о насталом пожару. Обавјештавањем ватрогасне јединице морају се дати што прецизнији подаци о насталом пожару:

- Мјесто, улица и број;
- Дио објекта гдје је настао пожар;
- Има ли угрожених или настрадалих;
- Постоје ли какве додатне опасности (присуство плинских боца или других опасних материја); и
- Идентитет лица које врши дојаву.

Препорука: У свим школским објектима гдје постоје техничке могућности инсталирати аутоматску детекцију и дојаву пожара која ће директно бити спојена на централу диспечерског центра професионалне ватрогасне јединице надлежне за то подручје.

Лице које је примијетило пожар и обавјестило ватрогасну јединицу или одговорно лице за послове заштите од пожара дужно је сачекати долазак ватрогасне јединице и дати потребне податке руководиоцу акције гашења пожара и спашавања.

7.3. Евакуација

Како би се могла провести благовремена и брза евакуација дјеце и упосленика школе у случају настанка пожара, сви нужни излази, као и противпожарно степениште морају, у сваком тренутку, бити приступачни и слободни за кретање и до њих не смије бити никаквих препрека. Сви упосленици, као и дјеца треба да знају правце свих нужних излаза, противпожарних степеништа и зборног мјеста.

У складу са донесеним и увјежбаним планом за евакуацију у случају опасности сви запосленици школе морају мирно и без панике започети евакуацију ученика-дјеце из школе. Присутне ученике-дјецу увјежбавати (упозоравати) да се евакуација спроводи што прије без сакупљања уџбеника, прибора одјеће и слично, због скраћивања времена за евакуацију и избјегавања додатне гужве, панике и закрчења.

Сваки предметни наставник обавезан је најкраћим утврђеним путем за евакуацију повести своје одјељење-групу на већ утврђено мјесто за окупљање.

Кретање евакуационим путевима треба проводити у колони (са бројем редова које омогућује ширина евакуационог пута), без претрчавања како се не би додатно стварала паника и могућност закрчења и заглављивања на излазима.

По могућности наставник треба да затвори врата како би спријечио могуће задимљавање просторија и путева за евакуацију.

На мјесту за окупљање обавезно се врши провјера присутности свих који су се у моменту настанка пожара затекли у објекту.

Провјеру врши сваки предметни наставник за одјељење-групу гдје се затекао у моменту настанка пожара.

Након утврђивања да су сви из одјељења-групе присутни на мјесту за окупљање наставник ће одјељење-групу одвести са мјеста за окупљање.

По остављању ученика-дјеце дио запосленика се може вратити на мјесто пожара и ставити на располагање руководиоцу акције гашења пожара и спашавања у случају потребе пружања помоћи у току интервенције, али ученици-дјеца се никада не остављају без надзора.

8. Дио 8: План за евакуацију

Обавеза сваког менаџмента школске установе је да уради (донесе) План за евакуацију у случају пожара, а на основу прописа ентитета и Брчко ДистриктаБиХ. План за евакуацију у основи треба да садржи: процјену опасности, процијењени број присутних, одговорна лица за евакуацију, утврђене путеве за евакуацију, начин обиљежавања путева за евакуацију, начин обезбјеђења принудне расвјете, утврдити мјеста за окупљање, начин провјере присутности на мјесту за окупљање, мјесто збрињавања евакуисаних, начин упознавања са планом за евакуацију и начин увјежбавања алармирања опасности и саме евакуације.

9. Дио 9: Опрема за гашење почетних пожара

9.1. Ватрогасни апарати за гашење почетних пожара

У свим школским објектима, у складу са пројектном документацијом и правилником о заштити од пожара, требају бити распоређени ватрогасни апарати за гашење почетних пожара. У пракси се најчешће постављају апарати типа „С“ (С-6, С-9)-пуњени прахом као средством за гашење пожара и апарати типа ЦО₂ - пуњени гасом угљендиоксидом као средство за гашење пожара.

И једна и друга врста апарата су веома ефикасни за гашење почетних пожара уз услов да су запосленици обучени за правилно руковање истим и да су апарати у исправном стању и да су доступни.

Препорука је да се апаратима типа ЦО₂ гасе почетни пожари електричних уређаја и инсталација под напоном ради лакшег продирања угљендиоксида и у најситније отворе уређаја или инсталација што није случај са прахом.

Да би се ватрогасни апарати за гашење почетних пожара ефикасно употребили потребно је:

- Апарате поставити на приступачно и лако уочљиво мјесто;
- Редовно вршити контролу исправности апарата;
- Водити евиденцију о контроли апарата;
- Уочени недостатак на апаратима пријавити одговорном лицу за послове заштите од пожара у установи;
- Периодично вршити обуку и увјежбавање запослених у употреби апарата и;
- Обезбиједити несметан приступ апаратима.

9.2. Хидрантске инсталације

Потребне количине воде за гашење пожара обезбјеђују се пројектовањем и уградњом хидрантских инсталација. Постоје вањске и унутрашње хидрантске инсталације. Вањске хидрантске инсталације се изводе са подземним и надземним хидрантима и њих у принципу користе ватрогасне јединице у току интервенције гашења пожара. На мјестима гдје су вањски хидранти опремљени са потребном опремом (цријева, млазнице и кључеви) могуће их је употребити и за гашење почетних пожара.

У унутрашњости објеката школских и предшколских установа уграђују се зидни хидранти које углавном користе запосленици за гашење почетних пожара.

Зидни хидранти се постављају на мјестима која омогућавају покривање млазом воде сваког дијела објекта. Хидрантски зидни ормари у којима је смјештена потребна опрема (хидрантски вентил, цријево, млазница и хидрантски кључ), постављају се на видном и уочљивом мјесту и морају увијек бити доступни. Углавном се фарбају црвеном бојом и обиљежени су великим словом „Х“.

Прије употребе воде из хидранта за гашење почетног пожара обавезно се придржавати слиједећег упутства: **ПРИЈЕ УПОТРЕБЕ ХИДРАНТА ИСКЉУЧИТЕ ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ.**

Најсигурније је искључити електричну енергију на главној разводној табли склопком која ће цијели објекат ставити у безнапонско стање.

Хидрантску мрежу у објектима потребно је редовно провјеравати и о томе водити евиденцију.

Да би обезбиједили сигурну употребу хидраната потребно је:

- Вршити редовну контролу исправности и комплетности хидрантских инсталација;
- Вршити редовно мјерење притиска у хидрантским инсталацијама;
- Водити евиденцију контрола и мјерења притиска;
- Обезбиједити сталан приступ хидрантима;
- Све уочене недостатке на хидрантским инсталацијама пријављивати одговорном лицу за послове заштите од пожара у установи;
- Вршити обуку и увјежбавање употребе хидраната у гашењу почетних пожара и;
- Упознати све запосленике са мјестом гдје се налази склопка за искључење електричне енергије у објекту.

9.3. Остала опрема и приручна средства за гашење почетних пожара

Поједине просторије у објектима школских установа, поред ватрогасних апарата за гашење почетних пожара и хидрантских инсталација потребно је обезбиједити и са другом опремом и средствима као што су:

- У котловницама које као средство за ложење користе течна горива потребно је обезбиједити сандуке са пијеском и лопатама због случаја расипања течног горива по просторији
- У кухињама гдје се користе масти и уља не смије се употребљавати вода за гашење. Такође, пожар уља у фритези или слично није практично гасити ватрогасним апаратима за гашење почетног пожара типа „С“ и „ЦО₂“ због избацавања запаљеног уља из фритезе или друге посуде. Због наведенога кухиње треба обезбиједити ватрогасним декама којима се прекрива почетни пламен и спрјечава доток свјежег кисеоника из ваздуха чиме се успјешно врши гашење пожара.
-

10. Дио 10: Обука

10.1. Запосленици

Дужност особе задужене за послове заштите од пожара у школама је да осигура да сви запосленици прођу обуку у складу са захтјевима школе. Сваком запосленику ће приликом пријема у радни однос бити дате упуте које се тичу мјера заштите од пожара.

Обука свих запослених лица представља суштински дио мјера заштите од пожара које се предузимају у школи. Циљ обуке је да сви запосленици добију одговарајућа знања и упуте у погледу свјесности ризика од пожара и мјера које ће се или се предузимају у случају избијања пожара, укључујући упуте које добијају у складу са њиховим одговорностима у случају опасности.

Упуте и обука ће обухватити слиједеће:

- Мјере које треба предузимати да би се спријечио настанак пожара;
- Мјере које се предузимају након што се открије пожар;
- Мјере које се предузимају након оглашавања противпожарног аларма
- узбуњивања у случају настанка пожара, укључујући локацију позивних тачака (уређаја за аларм) и локацију вањског телефона са којег се могу позвати ватрогасци;
- Поступак позивања ватрогасне службе;
- Локацију на којој је смјештена опреме за гашење пожара и упуте за њену употребу;
- Познавање путева за евакуацију људи и материјалних добара из објекта;
- Начин евакуације из објекта, локацију зборног мјеста и методу преузимања одговорности за особе; и
- Свјесност значаја пожарних врата и потребе за затварањем свих врата и прозора у моменту избијања пожара или по оглашавању аларма или давања знака за пожарну опасност.

10.2. Ученици

Ученицима треба дати упуте на самом почетку похађања наставе, односно на почетку школске године, како би им се омогућило да:

- Препознају радње које могу проузроковати настанак пожара;
- Препознају противпожарни аларм за пожарну опасност;
- Буду упознати са мјерама које треба подузети по оглашавању аларма;
- Буду упознати са локацијом зборног мјеста;
- Знају шта да раде у случају избијања пожара уколико се не налазе у групи која је под надзором.

Наведене упуте треба уврстити у упутства за поступање у случају пожара, те да буду додатно наглашене током увјежбавања евакуације из објекта школе.

10.3 Ватрогасне вјежбе

Вјежбе наставног особља (менаџмента) са ученицима проводити ће се најмање два пута годишње, односно једном у току полугодишта. Вјежба треба да обухвати симулирану евакуацију с претпоставком да један пут за евакуацију није у функцији.

Свака вјежба ће започети претходно утврђеним сигналом, као што је активирање аларма, односно знака за пожарну опасност, и услиједит ће контрола цјелокупног објекта као да је заиста дошло до пожара. Ова ватрогасна вјежба може се комбиновати са упутама које се дају запосленицима. При сваком провођењу ватрогасне вјежбе о истој ће бити израђена евиденција учесника, која су средства и опрема кориштена за вјежбу.

10.4. Организовње ватрогасних вјежби

При оглашавању противпожарног звона треба поступити на следећи начин:

- Напустите учионицу или радни простор кроз најближи излаз;
- Помозите дјецу да се крећу мирно и без панике;
- Окупите дјецу у школском дворишту и распоредите их у колоне по одјељењима, тако да буду окренути према вањској огради и;
- Провјерите да ли су сви напустили зграду тако што ћете извршити прозивку.

Сви запосленици морају годишње учествовати у најмање двије вјежбе.

11. Дио 11: Евиденција из обалсти против-пожарне заштите

Сигурност корисника неког објекта се не може обезбиједити само начином пројектовања објекта. Сваки објекат може брзо постати опасан уколико не постоји доза предострожности у оквиру активности које се у њему проводе, као и ако се одржавање објекта не врши с дужном пажњом.

Директор школе и друге задужене особе које он одреди, поред евиденција наведених у Дијелу 6. требају водити слиједећу евиденцију из области противпожарне заштите:

- Евиденцију о кваровима противпожарног аларма;
- Проводити надзор одржавања противпожарног аларма;

Превентивно дјеловање је боље него гашење!

- Проводити надзор одржавања помоћне расвјете у случају опасности;
- Проводити ватрогасне вјежбе;
- Тестирати и одржавање опреме за гашење пожара од стране извођача радова;
- Организовати или примати посјете и инспекције од стране ватрогасне службе;
- Водити попис локација и провјера дојавних тачака за противпожарну узбун;
- Вршити седмичне контроле противпожарног аларма;
- Водити евиденцију о кваровима противпожарног аларма; и
- Вршити седмичне контроле помоћне расвјете у случају опасности.

12. Дио 12: Закључак

Осигурајте да се у школским установама израде и усвоје документи заштите од пожара који проистичу из закона који регулишу ту област и осигурајте да се запосленици упознају са њима.

Осигурајте да дјеца знају како треба поступити у случају пожара.